

népről való ismereteket és támogatja azokat, kik a cseh-tót népre vonatkozó ismereteket terjesztik.

Az alapszabályok szerint a politikai természetű ügyek a nevezett egylet tevékenységéből ki vannak zárva.

Ezek előrebocsátása után megjegyzem, hogy bár a nevezett új cseh-tót egyesület az alapszabályok értelmében csak osztrák területre és főleg a Morvaország délkeleti részén lakó cseh-tót népre terjeszti ki tevékenységét, de azért magyar nemzeti szempontból az új egylettel szemben való éber megfigyelés nagyon is indokoltnak látszik.

Ugyanis köztudomású dolog, hogy a távolabban fekvő prágai „Cseh-tót Egység” nevű szláv társulat az ő közreműködési céljai megvalósításának érdekében nemcsak Ausztriában működik, hanem működését kiterjesztette Magyarországra felvidéki tót lakosságú vármegyéire is, köztudomású dolog, hogy e vármegyék területén a prágai „Cseh-tót Egység” nevű egyesület működése a cseh-tót kölcsönösség eszméjének és a szláv öntudatnak erősítése által a magyar nemzeti törekvéseknek megvalósulására békítőlag hat, ami csakis a magyar kormánynak már tervbe vett nagyobb szabású intézkedéseinek létesítése által lesz kellőleg ellensúlyozható. Ugyanezen oknál fogva jogosan fel lehet tételezni, hogy a magyar határszáron fekvő Ungarisch-Bród központban „Cseh-tót Nemzeti Egység” név alatt működő új szláv egylet, mely nemcsak közművelődési, hanem ipari és kereskedelmi, sőt földművelési célokat is követ, e célok megvalósítása érdekében a cseh-tót népfaji és nyelvi rokonságnak ürügye alatt igyekezni fog tevékenységi körébe bevonni a tót ajkú felvidéki vármegyék területét is.

Nehogy tehát a prágai „Cseh-tót Egység” nevű társulat az ő fent vázolt magyarelles tevékenységének fejlesztéséhez az Ungarisch-Bródban múlt évben „Cseh-tót Nemzeti Egység” cím alatt megalakult új pánszláv egyletben segítő társat találjon, úgy akarom, hogy ezen új egyletnek az ő esetleg hazánkban észlelt működése már mindjárt kezdetben megbénítottassék.

Felkérem azért, hogy állandóan és legéberebb figyelemmel kísértetni szíveskedjék, vajon az ungarisch-bródi „Cseh-tót Nemzeti Egység” című pánszláv egylet általában közművelődési, de különösen földművelési, ipari vagy kereskedelmi téren nem létesített-e összeköttetéseket vagy nem bír-e a tagokkal a főispán úr vezetésére bízott vármegye területén.

Felkérem végül arra is, hogy e tekintetben szerzett észleleteiről engem minden egyes esetben sürgősen értesíteni szíveskedjék.

Budapesten, 1903. évi július hó 24-én

52

A függetlenségi ellenzék cikkbírálatai a Széll-kormány nemzetiségi politikájáról

A

1902 máj. 24

A függetlenségi sajtó a Széll-kormány nemzetiségi politikájáról¹

(Sz.) Ez az, ami nálunk nincs. Már hogy a patvarba is lenne, mikor nemrégiben a magyar kormányelnök kereken kijelentette, hogy nem ismer Magyarországon nemzetiségi kérdést. Az események azonban határozottan rácsafolnak. Mert hogy Magyarországon nagyon is van

¹ A cikk címe és lefolyása: *Erélyes nemzetiségi politika*. E. 1902. 140. sz. — A Széll-kormány nemzetiségi politikáját támadó függetlenségi sajtóhangok közül l. még *Nemzetiségi órhelyen* (E. 1902. jún. 14; 161. sz.) és *A gyámoltalanság politikája* (E. 1902. aug. 30; 238. sz.) A cikkek a porosz jellegű „erélyes” nemzetiségi politika — Bánffy idején már megkísérelt — módszereinek alkalmazását követelik.

nemzetiségi kérdés, arra nem egy, de száz jelenség is vall. Hiszen ott vannak a képviselőházban a nemzetiségi képviselők, kik határozottan megállapított nemzetiségi programmal léptek föl s ezt a nemzetiségi programot olyan vakmerőséggel képviselik, hogy minden felszólalásuk erős viharokat támaszt a Házban. És hogy a nemzetiségi kérdés létele, s a nemzetiségi aspirációk erős, folyton fokozódó áamlata erős hatásokkal is van a magyar kedélyekre, az kitűnt épp a miniszterelnök minapi beszéde alkalmával, mikor beszédét a nemzetiségek erélyes rendreutasításával fejezvé be: az egész Ház zajos tetszéssel fogadta kijelentéseit.

Nemzetiségi kérdés tehát van Magyarországon. Nemzetiségi politika is van. De nem a magyar kormánynak, hanem a nemzetiségeknek van ilyen politikájuk. Követik is, ápolják is, terjesztik is. Van rá bizonyosság elég. A legrendszeresebb nemzetiségi agitáció folyik az országban. Agitáció és erős rendszeres cselekvés, mely arra irányul, hogy az ország nemzetiségi lakóiban fokozatosan gyöngítse, és azután végképp elpusztítsa a magyar állameszméhez való ragaszkodást.

Hanem azért a magyar kormánynak még ma sincsen rendszeres, erős alapokra fektetett programszerű nemzetiségi politikája.

Ezalatt pedig terjeszkednek az oláhok, és erősödnek a szászok. Egyre-másra szerzik-veszik a földbirtokokat, s azon fáradoznak, hogy erős és hatalmas középosztályt teremtsenek. Az erdélyi oláh és szász agitáció polipkarjai elérnek már a Királyhágón innen eső részekre is. Magyarországon van még igen sok olyan vidék, melyen az oláhság távol áll az oláh nemzetiségi törekvésektől. Ez a nép jóra való, törekvő, de szegény. Mialatt a magyar kormány egyáltalán semmit sem csinál avégből, hogy ezekben fönntartsa, sőt erősítse a magyar hazafiságot; mialatt a magyar kormányok évtizedeken át csak arra használják ezt a népet, hogy hol erkölcsstelen, hol meg erőszakos hatalmi eszközökkel kormánypárti jelölteket támogassanak szavazataikkal: ez alatt az oláh nemzetiségi agitáció azon fáradozik, hogy ezt a népet is elcsábítsa, s a maga törekvései számára meghódítsa. Könnyű a munkája, mert semmiféle hatalom nem akadályozza, nem ellensúlyozza, de még csak nem is ellenőrzi.

Erős történelmi tanulságok egész tengere van pedig előttünk. Sok történelmi esemény bizonyítja, hogy a nemzetiségi propagandával szemben az engedékenység és a nagylelkűség politikája a leghaszontalanabb és legrosszabb. A nemzetiségi agitációt a nagylelkűség nem fegyverzi le, ellenkezőleg az agitáció vérszemet kap tőle. Így van ez évszázadok óta. A nemzetiségi agitáció a nagylelkűséget gyöngeségnek magyarázza. Az oláh izgatók nem is csinálnak titkot abból, hogy szerintök a magyar államhatalmat a bécsi befolyás fékezi és tartja sakkban. És tényleg a történelem azt bizonyítja, hogy a bécsi hatalom minden erősen válságos időben, a nemzetiségeket sorakoztatta a magyarság ellen.

Ha erélyes nemzetiségi politikát akarunk látni, nézzünk Poroszországba. Ott értenek ehhez a politikához. A magyar kormány okulhatna ezen a példán. Megtanulhatná hogyan kellene a magyarságot erősíteni és a nemzetiségi törekvéseket legyőzni. Előttünk van épp most a porosz nemzetiségi politikának legújabb alkotása. A porosz képviselőház elé most terjesztették be a nyugot-poroszországi és a poseni németiség erősítésére, a német telepítések előmozdítására alkotott 1898-i törvény módosításáról szóló javaslatot. A törvényjavaslat első szakasza kimondja, hogy a kormány rendelkezésére bocsátott alap 200 millió márkáról fölemeltetik 350 millió márkára. A második szakasz pedig úgy intézkedik, hogy a kormánynak újabb 100 millió márkás alap álljon rendelkezésére, hogy a Poroszország nyugati részeiben és Posenben birtokokat vásároljon — természetesen német telepések számára, s hogy e birtokokat a szükséges felszerelésekkel is elláthassa.

Ez a német telepítési politika.

És mi történik nálunk? Épp ennek az ellenkezője. Nálunk a nemzetiségek vásárolják össze a magyar földbirtokokat potom áron, s a kormány egykedvűen nézi a magyar földbirtok pusztulását és a nemzetiségi célokra gyűjtött oláh meg szász földbirtok szaporodását.

Épp mai lapunkban adtunk hírt arról, hogy a balázsfalvi érsekség megvett 260 000 koronán egy 1670 holdas Bornemiza-féle birtokot. A minap meg közöltük azt, hogy Nagyküküllő megyében a szászok vették meg a Földváry-család birtokát. Alig három hét lefolyása alatt Erdélyben nem kevesebb, mint tizenegy magyar birtok ment át nemzetiségi kézre. E birtokok közt a legkisebb háromszáz holdas.

Hát az Isten szerelméért, hogyan tűrheti ezt a magyar állam? Pedig tűri. Nem avatkozik bele. És amellett, hogy egykedvűen nézi a magyar földnek nemzetiségi kézre való jutását, arról sem gondoskodik, hogy okszerű telepítési politikát teremtsen, s a nemzetiségi vidékeken magyar telepítvényeket alkosson. Történnek ugyan ezen a téren holmi csekélységek. Jobbára kísérletek, amelyek rendszerint nem sikerülnek.

A magyar kormányelnök egyszer azt mondta, hogy a nemzetiségeket az egységes magyar állam hatalmával, tekintélyével és nagy céljaival kell és lehet meghódítani. Igen, de ehhez szükséges, hogy legyen egységes magyar állam, nagy tekintéllyel, nagy hatalommal és nagy célokkal. Ez pedig nincs, és nem is lesz, ha a magyar kormány a nemzetiségi politika dolgában a régi csapáson halad. Előtte a példa. Tanuljon a poroszoktól. Csak akarni és a magyar állam erősítésére kínálózkodó eszközöket használni kell. Poroszország használja. Látja is eredményeit.

B

1902 máj. 26

Az Egyetértés a népoktatás államosításának szükségességéről, Halász Ferenc könyve kapcsán¹

Nagyfontosságú, az államélet föltételeit csírájában demonstráló munka jelent meg ma a könyv piacon: Halász Ferenc miniszteri osztálytanácsos műve az állami népoktatásról.

A könyv megjelenése azért fontos, mert az állam egyik előkelő, a népoktatásügy minden részébe beavatott hivatalnokától ered. Hogy az 1867. év óta megtett út minden tekervényét, haladásunk és visszaesésünk valamennyi mozzanatát meglátjuk benne, az tanulságos ránk nézve. Hogy az 1868. évi XXXVIII., a népoktatásról szóló törvénycikk által felkarolt, úgynevezett községi népiskolák helyett szükség volt áttérni az állam egyenes beavatkozására, s megteremteni és különösen az utóbbi hét év alatt, Wlassics minisztersége idején, kifejleszteni az állami elemi iskolákat, a könyv ezt is teljesen érthetővé teszi mindenkire nézve. Ugyancsak belőle nyerünk felvilágosítást arra nézve, hogy mért kellett eleinte a magyar vidékek iskoláinak államosítására, vagy állami úton egészen új iskolák teremtésére törekedni. A magyar fajt akarta mindenekelőtt erősíteni Wlassics, hogy „tartalmával, erejével, mondjuk talán bájával és varázsával végezze a hódító munkát.”

Ezt hát mind megértjük Halász könyvéből. A könyv azonban, mely hivatalos akció erejével és tekintélyével, bizonyára a miniszter tudtával és helybenhagyásával lép föl, többre vállalkozik. Eljöttnek érzi az időt, hogy a magyar állam szembeálljon azokkal a bomlasztó elemekkel, melyek életgyökerén rágódnak. Ezeknek a bomlasztó elemeknek a népoktatási törvény, a magyar nyelv kötelező oktatásáról szóló törvény, a tanítói fizetések kiegészítéséről és a korpótlékokról szóló törvény, a felekezeti önhatóság címén oly jogokat biztosított, melyek a magyar állam hivatását meg nem értett, vagy ellene bármely okból fenekedő nemzetiségeknek ellenünk való harcbaállását tették lehetővé. Statisztikai teljesen megbízható adatokkal mutatja ki a könyv, hogy 3218 felekezeti, nem magyar nyelvű népiskolával a magyar állam érdekeinek megfelelő hazafias és a közéletre kiható népnevelést biztosítani nem lehet.

¹ A cikk címe és lelőhelye: *A magyar állam sebé*. E. 1902. máj. 26; 141. sz.—Halász Ferenc könyvének címe: *Állami népoktatás*. Bp. 1902.